

УДК 373.29+37.091.322-054.6

**ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КОНСПЕКТУВАННЯ НАУКОВОГО
ТЕКСТУ В ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ
СЛУХАЧІВ**

Горбенко Євгенія Валеріївна,

Маджар Наталія Миколаївна,

Іотова Ірина Миколаївна,

Викладачі

Полтавський державний медичний університет

м. Полтава, Україна

gorbenkoevgenya2017@gmail.com

Анотація: У статті розглянуто методику формування навичок конспектування тексту на початковому етапі навчання іноземних студентів української мови, які є незамінними для складання й написання рефератів, анотацій, тез, доповідей, наукових статей і дисертаційних робіт.

Ключові слова: формування навичок, конспектування, доуніверситетська підготовка, інокомунікант.

Педагогічна спільнота України наразі працює над шляхами ефективного методичного забезпечення мовної підготовки іноземних студентів, які уможлиблювали б певну самостійність у пошуках, опрацюванні й засвоєнні необхідної інформації нерідною мовою. Незважаючи на наявність різноманітних сучасних інтерактивних методів навчання, конспектування залишається найважливішою складовою процесу роботи з науковим текстом.

Основною метою дослідження є питання навчання конспектування інокомунікантів, вивченню якого присвячено роботи науковців Павлової В.П., Щукіна А.Н., Зимньої І.А., Пасова Є.І., Руцької Е.А., Федотової Н.В., Шибко Н.А., Акішиної Т.Е., Олексєєвої Н.М., Мотіної О.І., Минько Е.В., Жинкіна М.І. та інших. Аналіз сучасних наукових робіт щодо мовної підготовки іноземних

здобувачів освіти показав, що питання навчання конспектування залишається мало досліджуваним вітчизняними науковцями.

Досягнення іноземним студентом кінцевої мети доуніверситетської підготовки базується на чіткій організації навчання, спрямованого на формування професійної компетенції іноземних студентів, які навчаються українською, набуття ними стійких навичок обробки інформації: вміння слухати, сприймати, занотовувати лекції; опрацьовувати й конспектувати навчальну літературу зі спеціальності; застосовувати ці вміння для ефективної та плідної взаємодії з медіа текстом; виховувати в собі здатність швидко орієнтуватися в сучасних тенденціях; визначати й висловлювати власну позицію. У подальшому ці навички допоможуть у написанні рефератів, курсових робіт, наукових розвідок.

Інокомунікантові складно швидко познайомившись з новою фонетичною системою, відразу навчитися продуктивній роботі з текстовим матеріалом, засвоїти складні граматичні норми та закони їх застосування у процесі різноманітних трансформацій. Основним завданням саме початкового етапу навчання є подолання труднощів адаптації студента в роботі з іншомовним текстом; формування навичок обробки інформації; правильного добору й граматичного оформлення речень; швидкого запису головної інформації та використання певних логічних скорочень.

Деяка частина студентської аудиторії має сформовані навички конспектування рідною мовою й швидко переорієнтовується, ледве засвоївши основні граматичні норми, проте більшість студентів потребує чіткої мотивації стосовно необхідності набуття цієї навички й системної допомоги викладача у її формуванні. Викладач повинен пояснити, що наявність інформації на Інтернет ресурсах не є гарантією спроможності вирішення будь-якого завдання. Вміння опрацьовувати, відібрати, скоротити, правильно скомпонувати й вдало представити інформацію є ключовим завданням навчання й показником готовності до отримання освіти в ЗВО України.

Процеси конспектування друкованого тексту й усного мовлення досить подібні, та фіксація вербальної інформації більш складна. Залежно від способу отримання інформації слід виокремити такі види конспектування:

- результат прослуховування (аудіювання) – трансформування й запис мовленнєвого повідомлення;

- результат читання (власне читання) – обробка й фіксація письмового мовлення.

Конспектування трактується нами як короткий письмовий виклад змісту тексту, статті, лекції, книги, який включає основні положення та їхнє обґрунтування. Воно є одним з видів мовного спілкування, у якому мова є засобом специфічного фіксування отримуваної інформації. Конспект – особливий вид тексту, складений внаслідок аналізу усної чи письмової інформації, яка міститься в першоджерелі. Конспектування визнається «одним із видів аналітико-синтетичної переробки інформації, однією з форм письмового мовлення й одним з підвидів або різновидів письмового мовлення, що включає репродуктивне письмове мовлення та продуктивне письмове мовлення» [3; 140].

Формування навичок конспектування має реалізовуватися на всіх етапах: доуніверситетському, додипломному, післядипломному [6]. Навчання розумовим операціям, які задіяні у конспектуванні, починається з відпрацювання навички згортання вже відомої інформації, коли фіксація отриманої інформації передуює її специфічній обробці, яка полягає у згортанні тексту таким чином, щоб через певний проміжок часу знову розгорнути його без втрати інформації. Розумові операції згортання здійснюють таке перетворення тексту, за якого вербалізований вираз трансформується у короткий за обсягом. Головна відмінність між згортанням тексту і розгортанням, у тому, що згортання – механізм перетворення тексту, а розгортання – генерування інформації. У міру розширення масиву інформації (за фахом) і збільшення обсягу лексики переходять до відпрацювання навичок виділення головної інформації та її переформулювання [4; 24-26].

На успішність навчання конспектування впливають психологічні механізми, які обслуговують рецептивні види мовної діяльності: аудіювання й читання. Це механізми оперативної пам'яті (здатність утримувати у свідомості аудитивно чи зорово набуті лексичні одиниці, словосполучення, речення, змістові блоки протягом часу, необхідного для сприйняття та осмислення цих інформативних одиниць); механізм короткочасної пам'яті; механізм імовірнісного прогнозування (уміння на основі окремих маркерів, спрогнозувати правильний результат висловлювання, спроектувати логічно обґрунтоване завершення дії чи процесу); механізм довготривалої пам'яті та механізм осмислення.

Для успішного конспектування письмового чи усного першоджерела необхідно опанувати такі вміння: адекватне сприйняття інформації, її аналіз та обробка; виділення головної та другорядної інформації, її відбір, трансформація, скорочення, переформатування й фіксація – короткий запис. З огляду на це, навчаючи конспектування, слід навчити інокомуніканта виявляти ключові слова, складати план, формулювати інформацію в короткій формі, замінюючи її іншою граматичною структурою, не викривляючи зміст.

Саме уміння скорочувати почутий (прочитаний) текст викликає основні труднощі під час конспектування, адже 90% уваги йде на обробку інформації й оформлення конспекту, і лише 10% – на розуміння почутого [2].

Вже на початковому етапі вивчення української мови іноземні студенти виконують певні вправи, які готують їх до конспектування:

- різноманітні диктанти, що включають загальноживану лексику;
- вільні диктанти;
- письмові відповіді на усні запитання;
- відповіді на запитання за текстом;
- складання плану тексту;
- письмовий переказ тексту із попереднім його скороченням;
- трансформація речення з метою його скорочення;
- побудова власних повідомлень за планом.

Пізніше студентам пропонуються завдання на розвиток умінь прогнозування інформації, скорочення і трансформації, запису її більш спрощеними конструкціями. Для навчання конспектування на цьому етапі актуальні також завдання на відновлення інформації за ключовими словами; на розвиток умінь розпізнавати скорочення й самостійно скорочувати слова, фрагменти інформаційних блоків; вправи на заміну слів, фрагментів тексту символами, знаками, умовними позначеннями; завдання на лексичну трансформацію з використанням синонімічних конструкцій і скорочень, на розвиток умінь прогнозування свого варіанту закінчення тексту; завдання, що розвивають навички згортання, спрощення інформації, заміни прямої мови на непряму:

- написання різних видів переказів (біографічні, ситуативні, з творчим завданням) (докладні, стислі, вибірккові, творчі, перекази-переклади);
- написання есе на запропоновану тему;
- написання конспектів текстів з НСМ і природничих дисциплін;
- написання міні-лекції;
- навчання скорочення слів.

На початковому етапі оволодіння українською мовою як іноземною доцільно формувати навички скорочення слів. Рекомендується використовувати диктанти з обов'язковим скороченням і домашнє конспектування текстів з навчальних посібників з використанням уже відомих скорочень.

У процесі навчання аудіювання та конспектування читання, як вид мовленнєвої діяльності, виконує допоміжні функції. Тексти, що пропонуються для аудіювання й конспектування, читання й конспектування, мають бути об'єднаними загальною темою, задовольняти вимоги добору та повторюваності лексичного й граматичного матеріалу за профілем майбутньої спеціальності.

Таким чином, одним із основних завдань початкового етапу навчання української мови як іноземної є формування у іноземних студентів стійких навичок роботи з науковим текстом нерідною мовою. Важливо навчити

інокомуніканта сприймати й обробляти будь-яку інформацію, отриману українською в письмовій чи усній формі; трансформувати її; виділяти головну інформацію; складати плани текстів; конспектувати наукові тексти, лекції; готувати власні повідомлення з опорою на запропонований план або схему.

Конспектування прочитаного не втрачає своєї актуальності, адже студенти, які ведуть конспект, демонструють кращі результати у порівнянні з тими, хто не робить нотаток. Навички й уміння, сформовані студентами у процесі навчання конспектування на початковому етапі, стануть у нагоді в подальшому, під час складання й написання рефератів, анотацій, тез, доповідей, наукових статей і дисертаційних робіт. Викладач має орієнтуватися на загальний рівень володіння українською мовою і, виходячи з реальної ситуації у конкретній групі, планувати та проводити заняття так, щоб надати можливість усім студентам отримати максимально якісний та ефективний результат.

Література:

1. Капитонова Т.И., Московкин Л.В. Методика обучения русскому языку как иностранному на этапе предвузовской подготовки. – М.: Златоуст, 2006. – 271 с.
2. Минько Е.В. Методы и техника ускоренного конспектирования и чтения: уч.- метод. пособие. – СПб, 2001. – 98с.
3. Мотина Е.И. Язык и специальность: лингвометодические основы обучения русскому языку студентов-нефилологов. – М., 1988, 176с.
4. Павлова В.П. Обучение конспектированию. – М.: Русский язык, 1978. – 102 с.
5. Пашкова М.Н. Проблемы обучения иностранных студентов технических вузов России аудированию и конспектированию лекций по профилю будущей специальности // Теория и практика общественного развития. – М., 2014. – №7. – С.58–61.
6. Щукин А.Н. Методика преподавания русского языка как иностранного. – М.: Высшая школа, 2005. – 334 с.